

Celibát, IV. časť, záver – Východ poznal prax celibátu na Západe

vdp. Jozef Nádaský

27. apríla 2023 ✝ Cirkev

predchádzajúce časti:

[Celibát, I. časť – Zmysel celibátu](#)

[Celibát, II. časť – Vývoj na kresťanskom Západe](#)

[Celibát, III. časť – Východný obrad a celibát](#)

Ilustračný obrázok, zdroj: wikimedia commons

6. Disciplinárne nariadenie II. trullskej[1] synody (r. 691)

Keďže ani III. konštantínopolský koncil[2] (680 – 681), nazývaný aj I. trullský koncil, nevydal žiadne disciplinárne nariadenia, cisár Justinián II. zvolal II. trullskú synodu[3] (691 – 692), ktorej cieľom malo byť zhromaždenie cirkevno-právnej disciplíny byzantskej cirkvi a uzákonenie nevyhnutných zmien a doplnkov, ponímajúc aj stavy *de facto* (vrátane situácie celibátu), ktoré sa časom utvorili. Synoda vydala 102 kánonov, ktoré boli pridané k už existujúcej zbierke *Syntagma*. Vznikol tak *Syntagma adauctum*, posledný kódex byzantskej cirkvi.

Pravoslávie považuje II. trullskú synodu za súčasť III. konštantínopolského koncilu. Nebola uznaná Rímom. 7 kánonov (3., 6., 12., 13., 26., 30. a 48.) obsahuje v záväznej forme disciplínu týkajúcu sa celibátu. II. trullská synoda bola zvolaná byzantskou cirkvou, zúčastnili sa jej východní biskupi a bola podporovaná hlavne cisárovou autoritou. Západná cirkev neposlala na synodu legátov (zúčastnil sa jej stály veľvyslanec z Ríma bývajúcí v Konštantínopole) a neuznala ju ako všeobecne záväznú pre celú Cirkev napriek opakovaným pokusom a nátlakom zo strany cisára. Pápež Sergius I.,[4] pochádzajúci zo Sýrie, odmietol jej uznanie. Pápež Ján VIII.[5] uznal tie nariadenia II. trullskej synody, ktoré sa neprotivili dovtedy platnej rímskej praxi. Každá iná zmienka zo strany pápežov je len vzatie na vedomie faktického stavu s uznaním partikulárneho práva východnej cirkvi.[6]

Z akých prameňov čerpala II. trullská synoda vo svojom rozhodovaní o byzantskej celibátnej disciplíne, ktoré sú platné až dodnes? Aby sme mohli odpovedať na túto otázku, je potrebné si predstaviť jednotlivé nariadenia:

3. kánon: Rímska Cirkev navrhuje zachovávať čistotu a zdržanlivosť klerikov vo svojej „*dokonalosti*“; cirkvi, ktoré sa odvolávajú na Konštantínopol navrhujú jeho zachovávanie „*podľa ľudskosti a milosrdenstva*“. Synoda pripúšťa, že nemieni sledovať ohľadom zdržanlivosti dokonalú cestu. Stanovuje, že všetci, ktorí po krste uzavreli druhé manželstvo alebo žili v konkubinate, ako aj tí, ktorí uzavreli manželstvo s vdovou, rozvedenou, herečkou, otrokyňou alebo neviestkou, nemôžu prijať biskupskú, kňazskú ani diakonskú vysviacku.

6. kánon: Nariaďuje, že kňazom a diakonom nie je dovolené uzavrieť po vysviacke manželstvo. Tým sa ruší výnimka Synody v Ancire.

12. kánon: Stanovuje, že biskupi nemôžu po prijatí vysviacky bývať so svojimi manželkami, a preto nemôžu ani ďalej užívať manželstvo.

13. kánon: Určuje, že na rozdiel od rímskej praxe (ktorá zakazuje užívanie manželstva), kňazi, diakoni a subdiakoni východnej cirkvi môžu vďaka starobylým apoštolským nariadeniam bývať spoločne s manželkami a užívať manželstvo okrem doby, kedy slúžia oltáru a slávia sväte tajomstvá – v tom čase musia žiť v zdržanlivosti.

To malo byť povedané Otcami zhromaždenými na Kartáginskej synode: „*Kňazi, diakoni a subdiakoni musia žiť v zdržanlivosti v čase služby oltára, aby to, čo bolo odovzdané apoštolmi a zachovávané od starobylých čias, sme aj my opatrovali, určujúc čas na všetko, hlavne na modlitbu a pôst: tí, ktorí slúžia Božiemu oltáru, musia žiť v úplnej zdržanlivosti v čase ich svätej služby, aby mohli obsiahnuť to, čo od Boha vo všetkej jednoduchosti žiadajú.*“ Kto sa odváži pozbaviť, okrem apoštolských kánonov, služobníkov *in sacris*, čiže kňazov, diakonov a subdiakonov jednoty a spoločného života s právoplatnými manželkami, nech je pozbavený úradu, taktiež ako ten, kto pod zámenkou zbožnosti pošle preč svoju manželku a nástojí na separácii.

26. kánon: Určuje, že kňaz, ktorý nezavinene uzavrel nedovolené manželstvo, sa musí uspokojiť so svojou predošlou situáciou, ale nemôže vykonávať kňazskú službu. Také manželstvo musí byť rozviazané a spoločné bývanie s manželkou je zakázané.

30. kánon: Dovoľuje tým, ktorí sa po vzájomnej dohode rozhodli žiť v zdržanlivosti, aby nežili v spoločnej domácnosti. Platí to aj pre kňazov bývajúcich v barbarských krajinách (synoda tým myslí západné krajiny).

48. kánon: Nariaďuje, aby manželka biskupa, ktorá je po vzájomnej dohode oddelená od svojho manžela po prijatí vysviacky, vstúpila do kláštora a bola ním vydržiavaná.

Z týchto synodálnych nariadení vyplýva, že Východ poznal dobre celibátnu prax Západu. Vzhľadom na vlastnú odlišnú prax sa odvoláva na tradíciu pochádzajúcu od apoštolov. Byzantská cirkev sa v nasledujúcich bodoch zhoduje so západnou cirkvou, odvolávajúc sa na Sväté písmo Nového zákona: manželstvo uzavreté pred vysviackou môže byť iba jedno, nie s vdovou alebo inými ženami, ktoré zákon vylučuje. Prvé alebo ďalšie manželstvo po vysviacke nie je dovolené. Biskupi nemôžu viac užívať manželstvo, ale majú žiť v úplnej zdržanlivosti, a preto ich manželky nesmú s nimi viac bývať, ale musia byť vydržiavané Cirkvou.

Východ k tomu vyžaduje aj vstup do kláštora.

Odlišná prax sa týka len subdiakona, diakona a kňaza. Pre nich sa zdržanlivosť vyžaduje len v deň služby oltára, ktorá sa v tom čase na Východe týkala nedele alebo ešte jedného dňa v týždni.

Táto nová prax je v skutočnosti návratom k praxi platnej v Starom zákone, ktorú prvotná Cirkev z jasných príčin stále výslovne odmietala. Spoločné bývanie a užívanie manželstva sú nielen obhajované s veľkou rozhodnosťou, ale opačný postoj je trestaný veľmi ťažkými sankciami.^[7]

Ilustračný obrázok, zdroj: flickr.com/Ridvan Yumlu-Schiessl

Odôvodnenie novej disciplíny: zmena textov

Otcovia II. trullskej synody nemohli nájsť odôvodnenie tejto zmeny v ich dokumentoch. Nechceli sa odvolávať na Starý zákon pravdepodobne z dôvodu, že v západných dokumentoch, a najmä v pápežských nariadeniach v prospech úplnej zdržanlivosti, bola starozákonná prax presvedčivými dôvodmi výslovne odmietnutá ako neprimeraná a nevhodná pre kňazov Nového zákona. Ešte menej sa chceli odvolať na imperiálne zákonodarstvo, ktoré predbehlo cirkevné nariadenia v oblasti všeobecného nedodržiavania celibátnej disciplíny.

Keďže v Konštantínopole si uvedomovali, že správa o Pafnúciovi je falošná, nezostávalo nič iné, ako sa odvolať na svedectvá kresťanského staroveku, ktoré nepochádzali z konštantínopolskej cirkvi, ale z cirkvi jej blízkej, od ktorej boli dokonca do vlastného kódexu prijaté disciplinárne kánony. Boli nimi kánony Kódexu africkej cirkvi, ktoré hovorili výslovne aj o zdržanlivosti klerikov a to s priamym odvolaním sa na apoštolov a starobylú tradíciu Cirkvi.

Keďže africké kánony (Kartáginskej synody) potvrdzovali disciplínu úplnej zdržanlivosti pre biskupov, kňazov a diaconov, musel byť autentický text týchto kánonov zmenený. Nebola to až tak nemožná záležitosť, nakoľko na Východe len málokto mohol skontrolovať pravý latinský originálny text.

Slová 3. kánonu Kartáginskej synody „*gradus isti tres... episcopos, presbyteros et diaconos... continentes in omnibus*“ boli zmenené v 13. kánone II. trullskej synody na „*subdiaconi... diaconi et presbyteri secundum easdem rationes a consortibus se abstineant*“, kde „*easdem rationes*“ je zmena vykonaná II. trullskou synodou oproti originálnemu kartáginskému textu.

Podobne v 13. kánone chýbajú oproti originálu slová „*sed et episcopi*“. Sú to len niektoré príklady zmien vykonaných oproti kartáginskému originálu.

Napriek tomu sa synodálne texty odvolávajú na apoštolov a starobylú tradíciu Cirkvi, aby pomocou nich dali byzantskému a východnému celibátu také isté základy, aké mala západná tradícia, vyjadrená na Kartáginkej synode, ale aj na ostatných západných synodách.

V každom prípade, manipulácia s textami je nedovolenou metódou, pretože obráti pravdu v klamstvo. Preto na základe historicko-právneho bádania možno odmietnuť ako pravé tvrdenie, že odlišná prax pre kňazov, diakonov a subdiakonov vo východnej cirkvi sa zakladá na učení apoštolov alebo starobylej tradícii.

Komentáre východných cirkevných právnikov byzantskej cirkvi od 14. stor. vykazujú pochybnosti o správnosti odkazov na kánony Kódexu africkej cirkvi, ako v prípade Mateja Blastaresa, nakoľko poznali autentický originálny text. Moderní vysvetľovatelia celibátnych nariadení II. trullskej synody uznávajú nepresnosť odkazov, ale tvrdia, že synoda mala dostatočnú autoritu, aby mohla pre byzantskú cirkev zmeniť akýkoľvek disciplinárny zákon a prispôbiť ho podmienkam času.^[8]

Ale určite nie je objektívne dovolené falzifikovať originál a pripísať mu falošnú autenticitu. Západná historiografia už pred viacerými storočiami (a od 16. storočia aj písomne) poukázala na manipuláciu II. trullskej synody. Barónius^[9] sa venuje v diele *Annales Ecclesiastici*^[10] v krátkosti aj histórii celibátu a výslovne potvrdzuje, že 13. kánon je falzifikáciou afrického kánonu: „... *schválili evidentné klamstvá. Akoby citovali to, čo bolo schválené na Kartáginkej synode, aby sa klerici zdržiavali manželiek v čase ich služby. Naopak, veľmi sa mýlia, pretože tieto kánony boli africkými biskupmi viackrát potvrdené... bez časových výnimiek.*“

Rôzni autori citovaní v zbierke koncilových dokumentov *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio* (Joannes Dominicus Mansi) tiež poukázali na manipuláciu s africkými kánonmi. Binius komentuje, že kánony II. trullskej synody sú nepravé a patria len východnej cirkvi.^[11] Synodálne vyhlásenie je proti apoštolskému nariadeniu, a preto „*ich katolícka Cirkev až doposiaľ právom odmietala ako nepravé a ilegítimné.*“^[12] Aj iní historici cirkevného celibátu poukázali na túto falzifikáciu, ale ich tvrdenia nenašli povšimnutie v modernej historickej literatúre.

Skutočnosť, že kánony II. trullskej synody zachovali pre biskupov východnej cirkvi prísnu disciplínu úplnej zdržanlivosti možno považovať za zvyšok starobylej tradície, ktorá vždy spájala všetky vyššie stupne posvätného rádu. Nie celkom pochopiteľná v novej praxi je aj povinnosť jediného manželstva medzi kandidátmi posvätných rádov. Ako sme historickým prierezom mohli skonštatovať, jediné manželstvo bolo od počiatku vyžadované vzhľadom na záväzok budúcej úplnej zdržanlivosti.^[13]

Záver

Túto rozpravu zakončíme slovami pápeža sv. Jána XXIII., ktoré dávajú odpoveď na mnohé diskusie ohľadom budúcnosti celibátu: „*Zarmucuje ma, že... niekto môže blúzniť o vôli katolíckej Cirkvi a vhodnosti zrieknuť sa toho, čo po stáročia bolo a zostane jednou z najvznešenejších a najčistejších ozdôb jej kňazstva. Zákon o cirkevnom celibáte a starostlivosť o to, aby si zachoval vážnosť, zostáva stálou pripomienkou na zápasy z hrdinských čias, keď Cirkev musela bojovať a bola úspešná vďaka jej slávnemu trinómu, ktorý je vždy symbolom víťazstva: Kristova Cirkev slobodná, čistá a katolícka.*“^[14]

Poznámky:

^[1] Trullský/Trulánsky.

[2] V poradí 6. všeobecný cirkevný koncil. Zaoberal sa herézou monoteletizmu (jedna vôľa v božskej Osobe Ježiša Krista).

[3] Keďže synoda zasadala v cisárskej kupolovej sieni nazývanej „Trullus“, dostala meno Trullská/Trulánska synoda.

[4] Pontifikát: 15. december 687 – 8. september 701.

[5] Pontifikát: 14. december 872 – 16. december 882.

[6] II. vatikánsky koncil, dekrét *Presbyterorum Ordinis* 16.; Pavol VI., encyklika *Sacerdotalis caelibatus* 38.

[7] STICKLER Alfons Maria, *Il celibato...*, s. 46–49.

[8] Por. KNETES C., *Ordination and matrimony in the Eastern Orthodox Church*, In: *Journal of theological studies* 11 (1910), 354 n.

[9] Kardinál Cesare Baronio (*30. august 1538 – †30. jún 1607). Redigoval 12 zväzkov dejín Cirkvi od počiatkov až do roku 1198 v diele *Annales Ecclesiastici*. Ide o jedno z prvých skutočných diel dejín Cirkvi, založenom na kritickej analýze prameňov.

[10] Ed. Luca 1738.

[11] Por. Mansi I, 58 n., XI, 921., najmä 930.

[12] Mansi 47, 50.

[13] Por. „*unius uxoris vir*“ u sv. Pavla a vysvetlenia pápeža Sirícia a Cirkevných Otcov.

[14] Ján XXIII., *Prejav na II. rímskej synode 26. januára 1960*: AAS, 52, 1960, s. 235–236.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/celibat-iv-cast-zaver-vychod-poznal-prax-celibatu-na-zapade/>